

Vai Trò Và Đóng Góp Của Các Trường Trung Học Tư Thục Tại Sài Gòn Trong Thập Niên 1950

Lâm Vĩnh-Thế
Cựu Học Sinh Petrus Ký 1953-1960

Trong khoảng thời gian đầu thập niên 1950, con số các trường trung học công lập ở Miền Nam còn rất thấp, có thể nói là có thể đếm trên đầu ngón tay. Tại Sài Gòn chỉ có 3 trường: Petrus Ký, Gia Long và Cao Thắng. Mỗi năm, qua một kỳ thi tuyển rất khó khăn, chọn lọc (thí dụ: tỷ lệ trúng tuyển tại Trường Petrus Ký chỉ vào khoảng 10%), các trường trung học công lập này chỉ nhận vào một số học sinh rất giới hạn. Các học sinh thi rớt, nếu muốn tiếp tục học lên bậc trung học, không có cách nào khác hơn là phải ghi danh theo học các trường trung học tư thực và phải đóng học phí.^[1] Bài viết này cố gắng ghi lại vai trò và đóng góp của các trường trung học tư thực tại Sài Gòn trong nền giáo dục của Việt Nam Cộng Hòa (VNCH) trong thập niên 1950.

Phát Triển Giáo Dục Tại Miền Nam

Sau khi Chiến Tranh Việt-Pháp (1946-1954) chấm dứt với Hiệp Định Genève ký kết vào ngày 20-7-1954, Pháp phải trao trả độc lập lại cho Việt Nam, an ninh văn hóa, giáo dục đã phát triển rất mạnh mẽ tại Miền Nam, nhất là sau khi nền Đệ Nhứt Cộng Hòa được thành lập từ ngày 26-10-1955.^[2] Sau đây là bảng thống kê về giáo dục của giai đoạn 1954-1961, cho thấy tổng số học sinh đã tăng lên gần 500%, từ 43.000 trong niên khóa 1954-1955 lên đến 206.806 trong niên khóa 1960-1961: ^[3]

Số lượng học sinh trường công lập, bán công lập và tư thực giai đoạn 1954 - 1961

(Nguồn: Trung tâm Lưu trữ Quốc gia II, phòng Bộ Quốc gia Giáo dục)

	1954 - 1955	1955 - 1956	1956 - 1957	1957 - 1958	1958 - 1959	1959 - 1960	1960 - 1961
Công lập	20.999	24.691	30.693	41.272	51.547	61.932	71.701
Bán công lập	0	1.200	3.000	9.500	15.336	24.855	29.353
Tư thực	22.001	25.810	34.474	52.318	76.346	100.577	105.752
Tổng cộng	43.000	51.701	68.167	103.090	143.229	187.364	206.806

Đóng Góp Của Hệ Thống Các Trường Tư Thục

Năm 1961, Chính phủ VNCH đã dành cho Bộ Quốc Gia Giáo Dục một ngân sách là 811,4 triệu đồng trong ngân sách quốc gia là 15 tỷ 276 triệu đồng (tức là vào khoảng gần 8%, một tỷ lệ rất đáng kể cho một quốc gia vừa ra khỏi một cuộc chiến tranh kéo dài 9 năm, và còn đang rất nghèo).^[4] Tuy nhiên, Ngân sách đó cũng chỉ giúp Bộ Giáo Dục xây dựng và điều hành một số trường công lập đủ để thu nhận 71.701 học sinh trên một tổng số là 206.806 (tỷ lệ chỉ khoảng hơn 20%). Nếu kể luôn cả trường bán công (mà Bộ Giáo Dục đóng góp phân nửa chi phí) thì tổng số học sinh cũng chỉ là 101.024, chưa được 50% của tổng số 206.806. Phần học sinh còn lại (105.782 = trên 50%) là do hệ thống các trường tư thục thu nhận.

“Nền giáo dục miền Nam 1954-1975 mang tính xã hội hóa rất cao, nếu không muốn nói triệt để. Mọi cá nhân hoặc đoàn thể/ tổ chức hợp pháp đều có quyền mở trường dạy học từ mẫu giáo đến đại học theo quy định của Bộ Quốc gia giáo dục và trong khuôn khổ của luật lệ đương thời. Nhờ vậy hệ thống giáo dục tư nhân phát triển rất mạnh, cùng với chính phủ chăm lo cho nền giáo dục quốc dân. Một quy chế tư thục đã sớm được ban hành do Dụ số 57/4 ngày 23.10.1956 cho phép mở trường tư ở cả 4 cấp Mẫu giáo, Tiểu, Trung và Đại học, kể cả trường tư thuộc mọi tôn giáo đang hoạt động hợp pháp. Nhờ vậy, tính đến tháng 4.1968, theo thống kê của Bộ Giáo dục, Việt Nam có 1.917 trường sơ tiểu học với 359.589 học sinh và 6.406 giáo chức, chiếm 18,25 % tổng số học sinh tiểu học toàn quốc; có 428 trường trung học tư thục với 308.149 học sinh và 8.296 giáo chức, chiếm 65,43% tổng số học sinh trung học toàn quốc (xem Giáo dục nguyệt san, số 25, tháng 12.1968, tr. 10). Đến niên học 1970-1971, trường tư thục đảm nhiệm 17,7% học sinh tiểu học và 77,6% học sinh trung học. Sang đầu năm 1975, đã có khoảng 1,2 triệu học sinh học ở hơn 1.000 trường tư thục cấp tiểu học và trung học.”^[5]

Các Trường Trung Học Tư Thục Nổi Tiếng Tại Sài Gòn

Sau đây là một số các trường trung học tư thục nổi tiếng tại Sài Gòn mà tôi vẫn còn nhớ, phần lớn tập trung tại Quận Nhứt và Quận Ba:

- Trường Les Lauriers: lúc đầu nằm trên đường Massiges (về sau đổi tên thành đường Mạc Đĩnh Chi), về sau chuyển cơ sở sang đường Đinh Công Tráng, gần ngã ba với đường Lý Trần Quán, và đổi tên thành Trường Tân Thịnh; đây là một trường nổi tiếng có nhiều giáo sư giỏi, có kỷ luật tốt và đào tạo được rất nhiều học sinh giỏi, và có tỷ lệ học sinh đậu nhiều trong các kỳ thi Brevet (thời còn chương trình Pháp), Trung Học Đệ Nhứt Cấp, Tú Tài 1 và 2.
- Trường Kiến Thiết: nằm trong một con ngõ nhỏ của đường Phan Đình Phùng, rất gần khu Chợ Vườn Chuối; đây cũng là một ngôi trường kỳ cựu của Sài Gòn, nổi tiếng, có nhiều giáo sư giỏi (gốc từ Trường Petrus Ký); về sau, sau khi chuyển về Sài Gòn, tôi cũng đã được mời tham gia vào ban giảng huấn của trường.
- Trường Văn Lang:^[6] nằm trong khu Xóm Chùa, tại số 51 đường Trần Quý Khoách, Quận 1, Hiệu Trưởng là Thầy Ngô Duy Cầu; đây là một trong các trường trung học tư thục nổi tiếng nhứt vì đã dạy được nhiều học sinh thi đậu Tú Tài 1.
- Trường Việt Nam Học Đường: nằm trên đường Đặng Tất, gần tới ngã ba với đường Nguyễn Hữu Cánh (cũng có tên là đường Xóm Chùa);

đây cũng là một trường kỳ cựu trong vùng Tân Định, và nổi tiếng là trường có kỷ luật nhứt và cũng có nhiều học sinh thi đậu Trung Học Đệ Nhứt Cấp (THĐ1C) và Tú Tài 1.

- Trường Huỳnh Thị Ngà:^[7] nằm tại số 10 đường Trần Nhật Duật, gần ngã ba với đường Trần Quang Khải, và đối diện với ngã ba với đường Đặng Dung; Hiệu Trưởng sáng lập Trường từ năm 1947 chính là Bà Huỳnh Thị Ngà; đây cũng là một trường tư thực kỳ cựu trong khu Tân Định, và rất nổi tiếng, đã dạy được rất nhiều học sinh thi đậu các bằng THĐ1C và Tú Tài 1.
- Trường Huỳnh Khương Ninh:^[8, 9] nằm trên đường D'Ariès (về sau đổi tên thành đường Huỳnh Khương Ninh), được ông Huỳnh Khương Ninh thành lập từ năm 1922 là trường tư thực lâu đời nhứt trong vùng Đakao; trường này nổi tiếng là nơi tập trung các giáo sư có khuynh hướng thân Cộng, thường bị công an mật vụ của chính quyền theo dõi; sau ngày 30-4-1975, vị Hiệu Trưởng của Trường là Giáo Sư Lương Lê Đồng đã được bổ nhiệm là Giám Đốc đầu tiên của Sở Giáo Dục Thành phố Hồ Chí Minh.
- Trường Hưng Đạo:^[10] nằm trên đường Cống Quỳnh, được thành lập từ năm 1959, Giám Đốc sáng lập là Linh Mục Trần Đức Huynh, với Hiệu trưởng là Giáo Sư Nguyễn Văn Phú, giáo sư Toán nổi tiếng của Trường Trung Học công lập Chu Văn An; đây là trường tư thực lớn nhứt tại Sài Gòn, học sinh có lúc lên đến trên 10.000, có đủ các lớp từ Đệ Thất đến Đệ Nhứt, và đã có rất đông học sinh thi đậu các bằng THĐ1C, Tú Tài 1 và cả Tú Tài 2.
- Trường Lasan Taberd: nằm trên đường Nguyễn Du, thuộc Quận 1, chiếm một khu đất rất lớn tại góc đường Nguyễn Du và Hai Bà Trưng; đây là một trường tư thực được thành lập bởi các Sư Huynh Dòng Lasan (dòng tu do Thánh Jean-Baptiste de La Salle thành lập vào đầu thế kỷ thứ 18) từ năm 1873; lúc đầu Trường chỉ dạy Chương Trình Pháp, về sau mới có cả Chương Trình Việt; trường đã đào tạo rất nhiều nhân tài cho Miền Nam.

Trường Hợp Của Hai Người Bạn Thân

Rất tiếc, tôi không có được các con số thống kê chính thức về kết quả học tập, thể hiện qua việc thi đậu các văn bằng THĐ1C và Tú Tài (I và II), của học sinh các trường trung học tư thực trên toàn quốc, hay chỉ ngay tại Sài Gòn. Nhưng bản thân tôi biết rõ hai trường hợp cá biệt sau đây của hai người bạn thân đã học chung lớp suốt 3 năm ở bậc Đệ Nhị Cấp tại Trường Petrus Ký.

Trường hợp của bạn Võ Anh Tuấn

Hè năm 1957, bạn Võ Anh Tuấn, một học sinh lớp Đệ Tứ của Trường Trung Học Tư Thực Vương Gia Cần, nằm trong một biệt thự có lầu ở đường Phan Thanh Giản, đối diện với ngã ba Phan Kế Bính, đã thi đậu bằng THĐ1C với hạng Bình Thử, và vì vậy bạn Tuấn đã được Trường Petrus Ký nhận cho vào học Lớp Đệ Tam A. Tuấn và tôi đã học chung lớp trong suốt 3 năm ở bậc Đệ Nhị Cấp: Đệ Tam A (niên khóa 1957-1958), Đệ Nhị A (niên khóa 1958-1959), và Đệ Nhứt A1 (niên khóa 1959-1960). Tuấn đã đậu

cả hai bằng Tú Tái 1 và Tú Tài 2 với hạng Bình Thứ. Nhờ vậy Tuấn đã nhận được học bổng Colombo đi du học tại Canada trong 4 năm (1960-1964) và tốt nghiệp Đại Học Montréal với bằng Kỹ Sư Hóa Học. Về nước, Tuấn đã làm việc cho Bộ Kinh Tế của Chính phủ VNCH, và chức vụ sau cùng, vào ngày 30-4-1975, là Tổng Cục Phó, Tổng Cục Dầu Hỏa. Bạn Võ Anh Tuấn hiện định cư tại Montréal, Canada

Trường hợp của bạn Lê Hữu Chí

Hè năm 1957, bạn Lê Hữu Chí, một học sinh lớp Độ Tứ của Trường Trung Học Tư Thục Les Lauriers, đã thi đậu bằng THĐ1C với hạng Bình Thứ và vì vậy cũng đã được Trường Petrus Ký nhận cho vào học Lớp Độ Tam A. Chí đã cùng với Tuấn và tôi học chung lớp trong suốt 3 năm ở bậc Độ Nhị Cấp. Sau khi đậu bằng Tú Tài 2, Chí vào Đại Học Y Khoa và tốt nghiệp Bác sĩ vào năm 1967. Đại Úy Y Sĩ Lê Hữu Chí, với chức vụ Trưởng Ty Y tế tỉnh Bình Long, đã có mặt tại An Lộc trong suốt thời gian của trận đánh nổi tiếng tại đây. Chức vụ sau cùng của bạn Chí, trước ngày 30-4-1975, là Thiếu Tá Chỉ Huy Trưởng Quân Y Viện Tây Ninh. Bạn Lê Hữu Chí hiện đã nghỉ hưu và sinh sống tại Thành phố Hồ Chí Minh, Việt Nam.

Thay Lời Kết

Trong thập niên 1950, ít nhất là tại Sài Gòn, nơi tôi sinh sống và biết rõ, hệ thống các trường trung học tư thục đã đóng một vai trò hết sức quan trọng và đã có những đóng góp to lớn trong việc giáo dục, đào tạo thanh thiếu niên, những học sinh thiếu may mắn đã không qua được kỳ thi tuyển rất khó khăn, chọn lọc vào các trường trung học công lập. Nếu không có các trường trung học tư thục đó, chắc chắn Miền Nam đã phí phạm một bộ phận rất lớn những học sinh có khả năng cao và có thể đóng góp tích cực vào việc xây dựng và phát triển đất nước.

GHI CHÚ:

1. Cao Văn Thức. ***Giáo dục tiểu học và trung học ở Miền Nam Việt Nam (1954-1975)***, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Giáo dục tiểu học và trung học ở miền Nam Việt Nam \(1954-1975\) - Giao duc tieu hoc va trung hoc o mien Nam Viet Nam 1954-1975 - Thư viện Ebook](#)
2. Đoàn Thêm. ***Hai mươi năm qua: việc từng ngày (1945-1964)***; tựa của Lăng Nhân. Sài Gòn: Nam Chi Tùng Thư xuất bản, 1966; Los Alamitos, Calif: Xuân Thu tái bản, [1979?], tr. 184.
3. ***Giáo dục Việt Nam Cộng Hòa / Giáo dục phổ thông / Trường tư thục***, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Giáo dục Việt Nam Cộng hòa/Giáo dục phổ thông/Trường tư thục – Wikibooks tiếng Việt](#)
4. ***Giáo dục Việt Nam Cộng Hòa***, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Giáo dục Việt Nam Cộng hòa – Wikipedia tiếng Việt](#)
5. Trần Văn Chánh. ***Giáo dục miền Nam Việt Nam 1954-1975 trên con đường xây dựng và phát triển***, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Giáo dục miền Nam Việt Nam 1954-1975 trên con đường xây dựng và phát triển \(archive.org\)](#)
6. Trần đình Phước. ***Trường Trung Học Tư Thục Văn Lang Xóm Chùa – Tân Định – Quận 1***, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [50 Năm Hội Ngộ Chiến Sĩ Vò](#)

[Danh 1 tháng 2 năm 2025 Nam California Hoa Kỳ : Trường Trung Học Tư Thục Văn Lang Xóm Chùa - Tân Định - Quận 1 \(hoinhakkythuat.blogspot.com\)](#)

7. Trần đình Phước. **Ngôi trường thời niên thiếu – Huỳnh Thị Ngà**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Ngôi trường thời niên thiếu -... - Sài Gòn trong tim tôi | Facebook](#)
8. Bích Thanh. **Một ngôi trường 100 tuổi của TP.HCM trở thành trường tiên tiến, hội nhập quốc tế**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Một ngôi trường 100 tuổi của TP.HCM trở thành trường tiên tiến, hội nhập quốc tế \(thanhnien.vn\)](#)
9. Trần Bình. **Nhà giáo Huỳnh Khương Ninh: người sáng lập trường tư thục nổi tiếng một thời**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Báo Bà Rịa Vũng Tàu \(baobariavungtau.com.vn\)](#)
10. **Hop mắt cựu học sinh Trung Học Hưng Đạo Sài Gòn**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Hop Mắt Cựu Học Sinh Trung Học Hưng Đạo Sài Gòn - Cộng Đồng - Việt Báo Foundation – A Nonprofit 501 \(c\)\(3\) Organization \(vietbao.com\)](#)